

RIMBAUD'UN ŞİİR RENKLERİ

Ayşe (Eziler) KIRAN*

İçimizde Arthur Rimbaud'nun şiirlerini bilmeyen yoktur. Kimimiz içten duyarlığından, kimimiz mizah anlayışından, kimimiz çok anlaşılır, kolay görünen sözcükler kullanma becerisinden etkileniriz. Çoğumuzun dikkatini çekmiştir. Rimbaud'nun şiirleri çok görseldir. Onun şiirlerini okurken çok belirgin olmasa da gözlerimizin önünde bir dünya oluşur. Kendisini çevreleyen somut dünyayı, ya da düşlerinde oluşturduğu dünyayı, yaşamış ya da yaşan (a)mamış anılarını çok somut öğelerle anlatır, ya da bize öyle gelir. Özellikle çok sert ve disiplinli bir anneyle geçirdiği mutsuz çocukluk günlerini, Paris'teki yalnızlığını, düş kırıklıklarını, hatta bu kentteki politik çatışmaları dile getirdiği neredeyse anlatısal şiirler bir film, renkli bir film şeridi gibi geçer gözümüzün önünden. Rimbaud'nun şiirlerinde renk ögesi ilk anda dikkati çekmese bile, dikkatli bir okumayla önem kazanır. Zaten Sesliler başlıklı şiirinde rene verdiği önem ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmada sadece Rimbaud'nun geleneksel şiir biçiminde yazdığı metinlerden söz edeceğiz, düzyazı biçiminde olan şiirsel metinlerini ele almayacağız. Kısacası **Cehennemde Bir Mevsim** ve **Illumination**'a değinmeyeceğiz. Bilindiği gibi Rimbaud'nun şiirleri dağınık bir biçimde ortaya çıkmış, ancak ölümünden sonra toplu bir biçimde yayınlanmıştır. Romantik ve Parnasçılardan az da olsa etkilendiği ilk 22 şiirini 1870 de onaltı yaşındayken yazmıştır. Kimi şiir kuramcıları bu şiirleri daha sonra yazdıklarına göre zayıf bulsalar bile Çingenem (Ma Boheme), Koyakta Uyuyan Asker (Dormeur du val), Özlem (Sensation) bu dönemin en başarılı şiirlerindedir. Büyük yeteneğinin habercisi olan bu şiirlere karşın Rimbaud kendini şair olarak

* Prof.Dr.,Hacattepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dekan Yardımcısı.

kabul etmemektedir. Ancak 1871 de yazdığı tam sayısı kesin olarak bilinmeyen şiirlerinden sonra, yazınsal akımlara arkasını döndükten sonra, yani onyediyi yaşında kendine şair diyebilmiştir. Bu dönemde gerçeklikten kaçmayı öylesine istemektedir ki “görünmeyen”in şiirini yazmaya çalışır, görünen nesnelere uzaklaşır, düşlere dalar, kayıp cennetleri arar. Görsel bir algılama ve yansıtma yeteneği olduğu için, düşlerini hayal edecek, görececek ve kendi dışına yansıtacaktır. Ancak kendi yarattığı bu oyuna kapılarak, yepyeni bir dünyanın gerçekliğiymiş gibi, kendi düşleriyle sonsuz çöşküllere kapılacaktır. Sesliler (Les Voyelles) ve Sarhoş Gemi (Bateau Ivre) bu dönem şiirleridir. Gözyaşı (Larme), Utanç (Honte), En Yüksek Kulenin Şarkısı (Chanson de la Plus Haute Tour), Sonsuzluk (L’Eternite), Sabah Dileği (La Bonne Pensee du Matin), Ey Mevsimler, Ey Şatolar (O Saisons, ô chateaux) başlıklı şiirlerinde görünmeyenden görüneye geçer. Ama neden? Düşlere iyice dalmak, görünenin aracılığıyla görünmeyeni anlatmak için mi?

1872 de onsekiz yaşında yeni arayışlara girer ve onsekiz şiir yazar. İlk işi şiir kalıplarından çıkmaya çalışmak olur, uyaktan vazgeçer. Geleneksel şiir kalıbından geriye yalnız bent kalır, o da dörtlüktür. Ondokuz yaşından sonra da geleneksel şiir biçiminden iyice vazgeçecek ve iki serbest biçimli şiir Denize Dair (Marine) ve Devinim (Mouvement) dışında artık yalnızca düzyazı biçiminde şiirler yazacaktır.

Biz burada Rimbaud’nun Türkçeye çevrilmiş 50 ve çevrilmemiş 10 şiiri üzerinde çalıştık. Dilimize çevrilmemiş olan şiirlerdeki renk ögesi önemsiz denecek kadar az olduğu için çalışmamızın bütünlüğünü bozmadı. Erdoğan Alkan’ın **Ateş Hırsızı**¹ başlıklı araştırması ve Ahmet Necdet’in hazırladığı **Çağdaş Fransız Şiiri** adlı **Antoloji**² ile bütüncemizi oluşturduk.

Çalışmanın başlığından da anlaşılacağı gibi konumuz Rimbaud’nun şiirlerinde kullandığı renkler ve bu renklerin yazarın şiirlerinde oluşturduğu anlam bütünlüğü ve boyutu. Bilindiği gibi çeviri, özellikle

¹ E. Alkan, **Ateş Hırsızı**, Broy yay, İstanbul 1993.

² A.Necdet, **Çağdaş Fransız Şiiri**, **Antoloji** Yeditepe yay., İstanbul, 1959.

de şiir çevirisinde sözcük, tümce ve hatta metin boyutunda anlam kaymaları, sapmaları olabiliyor. Ancak konu renkleri ifade eden sözcükler olduğunda çevrilerde neredeyse bire bir karşılık buluyoruz. Sarı sarı, yeşil yeşil, mavi mavi olarak geçiyor dilimize. “Neredeyse” diyoruz, incelediğimiz şiirlerde renklerin gösterge olarak çevrilmediği iki üç durumla karşılaştık. Örneğin “cüppe” sözcüğü Türkçeye “kara cüppe” olarak renk eklenmesiyle, “beyaz kol”, “çıplak kol” olarak “çıplak” sıfatının yerine renk sıfatın yerleştirilmesiyle çevrilmiş. Öte yandan Türkçede üç renk daha çok yakın ya da eşanlı sözcükle ifade ediliyor; Fransızca rouge, Türkçeye kırmızı, al, kızıl sözcükleriyle çevrilmiş. Fransızca şiirlerde bir kez canlı koyu kırmızı anlamına gelen “ecarlante” kullanılmış. Blanc için beyaz ve ak karşılıkları verilmiş. Türkçede beyazdan çok ak, temizlik ve iffet yananlamalarını çağrıştırır; “aklanmak”, “ak süt” gibi. Fransızcada ise blanc sözcüğünü karşılayan ikinci bir renk sözcüğü olmadığı için bu yananlamalar beyazın çağrıştırma alanına girer. Şiirlerde temizlik, iffet gibi yananlamalar çağrıştırıldığında çevirmenlerimiz ak sözcüğünü yeğlemişler. Fransızcada ve Batı dünyasında siyah çoğunlukla olumsuz yananlamalıdır. Oysa Türkçe noir sözcüğü için siyah ve kara karşılıklarını kullanarak anlam alanını nesnel ve olumsuz olarak ikiye ayırıyor; “kara sinek”, “kara kaplı defter”, “kara sevda” gibi. Bu nedenle çevirmenler siyah renk olumsuz anlamlar çağrıştırdığında hep “kara”yı yeğlemişlerdir. Dikkat ettiğimiz bir konu da doğrudan rengi çağrıştıran sözcükler: “kar”, “sedef”, “kan”, “altın”, “gümüş” gibi göstergeler doğrudan taşıdıkları renklere bağlı gibi görünürler, ama şairin dünyasında bu sözcükler ve nesnelere pek âlâ başka renklere de gönderme yapabilir. Rimbaud için “kan” mor da olabilmektedir, “kahverengi” de. Bu nedenle göndergesi belirgin bir renk gibi görünen, ama metin yüzeyinde bir renkle gerçekleşmeyen sözcükleri çalışma alanımızın dışında tuttuk.

Bu çalışmamızdaki merkez şiir Sabahattin Eyüboğlu’nu dilimize çevirdiği *Sarhoş Gemi*³ İlhan Berk’in Türkçeleştirdiği *Sesliler*

³ S. Eyüboğlu, *Sarhoş Gemi*, A.Necdet, a.g.y., s.42.

(Voyelles)⁴ şiirlerinde Rimbaud açık açık beş renkten söz ederken Sarhoş Gemi'yi (Le Bataeau Ivre) seçmemiz garip görünebilir. Rimbaud'nun tüm şiirlerini inceledikten sonra en çok renk sözcüğü barındıran şiirin Sarhoş Gemi olduğunu gördük. İşte buradan yola çıkarak Sesliler ile ortak olan renkleri aldık ve bu renklerin Rimbaud'nun şiirinde nasıl bir anlam bütünlüğü ve boyutu oluşturduğunu anlamaya çalıştık.

1.RENK

Renkler hiçbir zaman tek başına varolmazlar, her zaman bir göndergeye bağlıdırlar, renk her zaman bir şeyin rengidir. Örneğin maviyi dış dünyada tek başına hiç bir yerde göremeyiz; göğün, denizin, kumaşın, gözün rengidir. Bu durumda “renkler doğanın soyutlanmasının yansımasından başka birşey değildir, doğanın içinde yapay bir kavramdır, betidir (figure)”⁵ Herkes gerçek renkle, ad olan nesne arasındaki ayrımın çok önemli olduğunu bilir. Toplumsal yaşamda ad olan renk algılanan renkten daha önemli rol oynar. Duygusal bakımdan çok güçlüdür. “Rengin adı alımlamanın bütünüleyici bir parçasıdır.”⁶ “Saf renk, kurgunun, oyunları içinde kaybolmuş çocukluk düşünün ürünüdür, yoksa sanatçının oluşturduğu katı bir kural değil”⁷

Eski Yunan'dan beri düşünürler, bilim adamları, sanatçılar renkler üzerine çeşitli fikirler yürütmüşler, dünyayı oluşturan dört temel ögeye renkler vermişlerdir. Renk konusunda bilebildiğimiz en eski düşünce Yunanlı filozof Empedocles'dan geliyor: ona göre yeryüzü sarı, hava siyah, ateş kırmızı ve su beyazdır. Empedocles'e göre siyah gece

⁴ İ. Berk., *Sesliler*, a.g.y., s. 46.

⁵ I. Marin, *Preface*, M.Brusatin, **Histoire des couleurs**, İtalyançadan Fransızca'ya çev. C.Loriol, Flammarion yay, Paris 1989, pp. 8-9.

⁶ M.Pastoureau, **Dictionnaire des couleurs de notre temps, Symbolique et societe**, christine Bonetton yay., Paris, 1992, s. 132.

⁷ M.Brusatin, **A.g.y.**,s. 111.

gibidir; yaratılıştan önceki kaosun, karmaşanın ilkelerini ve yeryüzünün oluşumundaki rastlantıları barındırır, saklar. Aristo Empedocles'ten biraz uzaklaşıyor; ona göre su ve hava beyaz, ateş sarı, toprak (yeryüzü) çok renklidir.⁸ Bir Rönesans ressamı ve resim kuramcısı olan Leon Battista Alberti **De Pictura** adlı yapıtında, günümüz renk anlayışına biraz daha yaklaşıyor; “Ateşin rengi kırmızı, havanın mavi, suyun yeşil, toprağın bej ve kül rengidir”.⁹ Görüldüğü gibi düşünürler ve resim kuramcıları rengi her zaman bir dış gerçekliği, bir dünya nesnesine bağlamışlardır. Ancak dış gerçeklik, toprak, hava, su ve ateş hep aynı kalmasına karşın sözünü ettiğimiz üç yazar farklı zamanlarda bu öğelere farklı renkler yakıştırmışlardır.

Ögeler	hava	su	toprak	ateş
Düşünürler				
Empedocles	siyah	beyaz	sarı	kırmızı
Aristo	beyaz	beyaz	çok renkli	sarı
Alberti	mavi	yeşil	bej, kül rengi	kırmızı

Bu durumda şunu söyleyebiliriz: insan soyutlama yeteneği ile somut nesnelere, soyut kavramlara farklı renkler verebilmektedir. İşte bu nedenle ünlü renk kuramcısı Joheannes Itten “güzel/çirkin yargısı, renkleri değerleri ile algılamak için geçerli bir gönderge değildir. Yararlanılabilir bir gönderge ögesi oluşturabilmek için her rengi önce komşu rengi içinde incelemek gerekir”¹⁰ demektedir. Renklerin anlatım içeriğini geçerli ve doğru bir biçimde değerlendirebilmek için bir rengi birlikte bulunduğu renk ve renklerle incelemek gerekir. Çünkü her rengin ve değişik tonlarının, kültürel, toplumsal, tarihsel, siyasal,

⁸ A.g.y., s. 51.

⁹ A.g.y., s.53.

¹⁰ J.Itten, **Art de la couleur**, Almandan Fransızcaya çev. Sylvie Girard, Dessain ∞ Tolra, Paris, 1986, s. 84.

ruhbilimsel, bireysel, olumludan olumsuzu uzanan değişik anlamları vardır. Bu bakımdan tek başına bir rengi incelemek, anlamlandırmak yanıltıcı ve tek yanlı olabilir. “Bir rengin yoğunluğu ile verdiği öznel uyumlardan ve bu uyumlarda özellikle bir rengin egemenliğinden söz edilebilir; bu kırmızı, mavi ya da bir başka rengin renk uyumunda egemen olmasıdır. Bu her hangi bir kişinin dünyayı kendi renk optiğine göre kırmızı, sakı ve ya da başka bir renkte algılamasıdır. İnsan her şeyi sanki renkli bir gözlükle görür gibidir; izlenimleri, düşünceleri bu renkle örtülüdür (...) Öznel renk uyumları, değişik biçimlerdeki düşünceleri, duyguları ve eylemleri öğrenmenin bir yoludur”.¹¹ Öznel renk uyumları bizi bireyin iç dünyası konusunda bilgilendirdikleri gibi onların düşünme, duygulanma ve davranış biçimlerini de anlamlandırmamızı sağlarlar. Bu durumda “insanda her düşüncenin bir rengi vardır”¹² denebilir. İşte Rimbaud’nun şiirlerindeki öznel renk uyumları da bize şairin yaratıcılığı, yeteneği, yaşama bakış açısı hakkında ipuçları verebilir, şiir dünyasını donattığı renkler de imgelem gücünü, şiirlerini yeniden anlamlandırmanıza yardımcı olabilir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi, bir tek renk şiiri anlamlandırmaya yetmez. Bu nedenle içinde bir tek yeşil renk bulunan Sessizlik (Silence) ve Susuzluk Güldürüsü (Comedie de la Soif), bir tek mavi kullanımı olan Duygu (Sensation) ve Çengi midir? (Est-Elle Almee) ve siyahın bir kez kullanıldığı Tartuffe’ün Yazgısı (Le Châtiment de Tartuffe) başlıklı toplam 6 şiiri inceleme konusu yapmadık. Öte yandan incelediğimiz 50 şiirde 10 renk kullanılmış; siyah 41, mavi 39, beyaz 37, kırmızı 32, yeşil 26, sarı 11, mor 8, pembe 7, kahverengi 5, gri 4 kez yinelenmiş.

Biz incelememize renk kuramcılarında renk kabul edilmeyen siyah ve beyazla başlayacağız. “Işımları yansıtan, hiç bir ışık hüzmelerini içine almayan kitle beyaz, tüm ışınları içine alan ve hiç birini yansıtmayan kitle ise siyahtır”.¹³ Rimbaud’nun kullandığı renkler içinde sıklığı en

¹¹ A.g.y., ss. 24-25.

¹² K.Malevitch, **La Lumiere et la couleur**. Rusçadan Fransızçaya çev. J.-C. Marcedo ve S.Siger. L’age de l’homme yay., Lozan 1993, s. 98.

¹³J. Itten, A.g.y., s. 80.

yüksek olan siyahla başlayalım.

1.1.Siyah

Siyahta farklılık yoktur, siyahın içinde hiç bir şey ayımsanmaz,her şey aynıdır.¹⁴ Empedocles'e göre siyah gece gibidir; içinde düzensizliği, kargaşayı barındırır. Toprağın da rengi olan siyah olumsuz çağrışımlar yapar. Sonsuza dek lanetlenmenin, cehennem, sefahatin göstergesidir. Siyahın tek tanrılı dinlerden önce aldığı bu anlam daha sonra yoğunlaşarak olumsuz yananlamını zenginleştirmiş ve: mutsuzluğun, ölümün, dulluğun, şeytanın, pisliğin, nefretin, günahın, uğursuzluğun, cezanın, cezaevinin, yalnızlığın, kederin rengi olmuştur. Daha sonra tek tanrılı dinlere geçişle, rahiplerin cüppeleriyle ayırıcı bir renk olmuş, sadık devlet adamlarının, kentsoyluların, dulların kıyafetinin ciddi rengi olarak saygınlık yananlamını kazanmıştır.

Rimbaud Sesliler'de¹⁵ siyahı duyularıyla, sesle, A sesi ile dile getiriyor, ve "O amansız pis kokular üstünde fir" dönen "kara sineklere" benzetiyor. Siyah'ın bu olumsuz çağrışımı Sarhoş Gemi'de de şiirin yarısından sonra karşımıza çıkarak, kokunun rengi oluyor: "Eğrilmiş ağaçlardan simsiyah kokularla"¹⁶ "sim-" öneki ile vurgulanan, "İğrençleş yığınları", "boz, bulanık koylar"la bütünlük sağlayan siyah, kötü kokuyu çağrıştırmak bu deniz yolculuğunun olumsuz yayınlarını haber vermeye başlıyor. Her ne kadar "deniz atları" siyahın göndergesel değeri ile kullanılmış olsa da yolculuğun çöşküsünün, sevincinin bitmek üzere olduğunu sezdiriyor. Sonsuz özgürlüğü tattığı, zamanı ve uzamı egemenliği altına aldığını sandığı yolculuk sonunda kahramanı bildik bir dünyaya taşımıştır. Şiirin kahramanı artık çocukluğunu aramanın olanaksızlığını anlamıştır. Bu dönüş bir kelebek kanadı kadar narin bir kağıt geminin sunduğu düşlerin kısalığını ve bitişin getirdiği acıyı dile getirmektedir.

¹⁴ K. Malevitch, a.g.y., s. 98.

¹⁵ A.Necdet, **Çağdaş Fransız Şiiri, Antoloji**, A.g.y., s.46.

¹⁶ *Sesliler*, A.g.y., s. 42.

Gönlüm Avrupa'nın bir siyah, soğuk,
Bir çukurda birikmiş kokulu akşam vakti;
Başında çömelmiş yüzdürür mahzun bir çocuk.
Mayıs kelebeği gibi kâğıt gemisini.

Kahramanın yaşadığı güzellikler, sevinçler heyecanlar, umutsuzluğunu giderememiştir. Sevinç ve acı gerçek yaşamda bir araya gelmez gibi görünür, ama dilin sözcükleri de tüm duyguları anlatmaya yeter mi?

Yazarın diğer şiirlerine gelince, siyah geceye gönderme yaparak “gök” [(Güneş ve Ten,) Soleil et Chair]¹⁷ ve “gökyüzü” (Roman)¹⁸ ile yanyana gelerek Empeedocles'in dediği gibi kargaşayı ve düzensizliği barındırır. Öte yandan sıkı bir anne baskısıyla dini eğitim gören Rimbaud hıristiyan dinin saygın rengi olan siyahı gülünçleştiriyor da. İlk Kudas Törenleri'nde (Les Premieres Communions)¹⁹ bu renk “alın”, “giysi”, “korsan”, “hayalet”, “uyku” sözcükleri ile birleştirilerek kilisenin , dinsel törenlerin, çocuk yaşamını nasıl kararttığını alaycı bir dille anlatıyor.

İşte ilk kara giysi, en güzel pasta günü,
Resimlerin dibinde; Napolyon, Petit Tambour
Altında, Josephe'ler ve Marthe'lar dillerini
Çıkarıp sırtarak ayini bekler durur.
Sonunda ne kalacak, iki kart, iki anı
böyle ham hayallerle çocuklar uğurlanır.

Yedi Yaş Ozanları²⁰ (Les Poetes de sept ans) ve Dolap²¹ Le Buffet) adlı şiirlerde ise “çizgiler”, “tulum” ve “gıcırdayan dolapla” gerçekleşen siyah renk çocukluğun sevimsiz ve iç bunaltıcı anılarını dile getirmekte kullanılmış. Diğer 31 şiirde de başka renklerin yanında bir

¹⁷ *Güneş ve Ten*, E.Alkan, **Ateş Hırsızı**, “A.g.y., s.191.

¹⁸ *Roman*, **A.g.y.**, s.208.

¹⁹ “*İlk Kudas Törenleri*”, **A.g.gy.**, s.228.

²⁰ *Yedi Yaş Ozanları*, **A.g.y.**,s.211.

²¹ *Dolap*, **A.g.y.**, s.217.

kez kullanılan siyah “dalga”ya, “kol”a, “Ülke”ye, “eski” başlığa gönderme yaparak olumsuz, iç karartıcı, karanlık uzamları, insanları, duyguları betimlemede kullanılmakta, siyahın hiç bir olumlu anlamı çağrıştırılmamaktadır.

1.2.Beyaz

Siyahtan sonra en sık kullanılan beyaz 37 kez yinelenmiş. Bilindiği gibi Empedocles’e göre su, Aristo’ya göre ise hava ve su beyaz renktedir. Tüm renklerin bileşimi olarak kabul edilen beyaz hem temizliğin, iffetin, bekâretin, masumiyetin, sadeliğin, barışın bilgeliğin hem de soğğun, karın, sessizliğin, teslimiyetin, kısırlığın simgesidir. Hıristiyanlıkta vaftiz ve kudas giysisi beyaz olup, iffeti, temizliği ve masumiyeti gösterir. Beyaz, renk olarak sayılmayıp, bulanıklığın, saydamlığın özelliği olduğunda hayaletlerin, hortlakların, endişenin, korkunun ve ölümün, rengi olarak, renk kabul edilmeyen siyaha yaklaşmaktadır. Ölülerin kefeninin beyaz olması da bu olumsuz yananlamı vurguluyor. Öte yandan Goethe’ye göre beyazlık gerçeklikten uzaklaşma²² düş dünyasına yaklaşmayı da gösterir.

Sarhoş Gemi’de beyaz, heyecanla başlanan deniz yolculuğunun rengi; “köpükler”, “yıldızlar”, suyun rengi olan beyaz “öpüşler”i de içine alarak tinsel barışı simgeliyor. Siyah kahramanı nasıl kaçtığı gerçeklik cehennemine sürüklüyorsa, saydam suyun beyaz köpüğü de “uykuyla” gerçeklikten uzaklaşmaya götürür ve anlatıcı da bir ara özlediği, aradığı çocukluk cennetini bulduğunu sanır, ama o “çocukluk geçmişine dönmek istese de [hep düşler peşinde koştuğu için] doğası gereği geleceğe yöneliktir”.²³

Çıldırırdı çocuklar görseler mavi suda
O altın, o gümüş cıvıl cıvıl balıkları.
Yürüdüm, beyaz köpükler üstünde, uykuda;

²² M.Brustain, **Histoire des couleurs**, A.g.y., s. 81.

²³ G.Michaud, **Message poetique du symbolisme**, Nizet yay., Paris 1951, s. 147.

Zaman zaman kanadımda bir cennet rüzgârı.

Sesliler şiirinde de beyaz sadeliğin simgesi “kırçiçeği”ni, renksizliğin göstergesi “buhar”ı ve yolculuğun, kaçışın somut nesnesi “çadır”ı betimliyor. Bu bağlamda beyaza olumsuz anlam yüklemek olanaksız.

İlk Kudas Törenleri’nde Rimbaud tüm renkleri yansıtan tayfı beyaz olarak niteleyerek, “gece”yi de beyazla betimliyor; “pencere” ve Aristo’nun tasarladığı gibi “hava” beyaz. Burada, beyaz gündüz gerçekliğinin baskısından kurtulup, düşler dünyasına dalmanın anlatımını sağlıyor. Güneş ve Ten başlıklı uzun şiirde Yunan söylencesinin tanrıçaları Ariadne, Selene, Kalype beyazla betimlenerek olumlu özellikleri gösterilmiştir. Ofelya²⁴ (Ophelie) başlıklı şiirde ise siyah/beyaz karşıtlığı belirgindir: “dalgalar” siyah, Ofelya’nın “göğüsleri”i ve “gelinliği” beyazdır. “Üzgün”, “kefen”, “ağlamak”, “acı” gibi sözcükler beyaz, temiz, masum, sevgi dolu “güzel” Ofelya’nın kara, soğuk, sessiz bir dünya içinde mutsuz çaresiz ve yalnız olduğunu anlatıyor. Diğer şiirlerde ise beyaz göndergesel değeri ile insan bedeninin öğeleri olan “ten”in, “kol”un, “göğüs”ün, “diş”in, “perçem”in, “kelle”nin, doğanın parçaları olan “yıldız”ın, “çiçeğin”, “şeftali”nin, “ıhlamur dalı”nın, “kuzu”nun rengidir. Bu rengin değişik kullanımlarını incelediğimizde, beyazın çok az olumsuzluk çağrıştırdığını görüyoruz Yazar, Asılmışların Balosu’nda (Bal des Pendus)²⁵ “beyaz şapka” ile cehennem takıntısını, Dolap’ta²⁶ “beyaz madalyon” ve “beyaz perçem” ile çocukluk günlerinin mutsuzluğunu, Çiçeklerle İlgili Ozana Söylenenler’de (Ce qu’on dit au poete a propos des fleurs)²⁷ “ak çiçekler” ile Theodore de Banville’deki çiçek betimlemelerine duyduğu nefreti dile getiriyor. Böylece siyahın getirdiği umutsuzluğun, karamsarlığın beyaz ile biraz olsun aralandığını, ama siyahın egemenliğini aşamadığını görüyoruz.

²⁴ *Ofelya*, E.Alkan, A.g.y., s. 198.

²⁵ *Asılmışların Balosu*, A.g.y., s. 199.

²⁶ *Dolap*, A.g.y., s.217.

²⁷ *Çiçeklerle İlgili Ozana Söylenenler*; A.g.y., s. 220.

1.3.Mavi

Renk olarak kabul edilen kitleler içinde en sık, 39 kez kullanılan mavi. Goethe'ye göre "renk olarak gücü gösterir ve en saf haliyle içine çeken bir boşluktur".²⁸ Mavi değişik ortamlarda, uzamlarda farklı etkiler yapan bir renktir. Derin denizlerin, uzak dağların mavisini bizi kendimizden geçirir, oysa aynı mavi iç uzamların rengi olarak tedirginlik, endişe, durgunluk etkileri yaratarak soluk alınmayacak bir ortam yaratır. Tende mavi yansımalar teni soldurur, ona ölümcül bir renk verir.²⁹ Öte yandan mavinin kış mevsimindeki doğa ile karşılaştırılabilecek bir gücü vardır. Tıpkı kış gibi, sakinliği, karanlığı içinde her şeyin gizlice geliştiği, serpildiği bir renktir. Tüm ressamların bildiği gibi mavi gölgenin arkadışıdır, koyulaştıkça belirginleşir. Mavi elle tutulamayan bir hiçliktir, ama saydam gökyüzü kadar da somuttur. Gökyüzü saydamlığı çağrıştırdığı için mavi suyun, dolayısıyla da temizliğin rengidir. Alberti'ye göre "gökyüzünün mavisini en açıktan, gecenin mavi-siyahına dek çeşitli tonlara bürünür".³⁰ Başka bir bakış açısıyla, güçlü bir ışık altındaki gök mavisini doğa üstü, soyut özelliği ile saydamlığı düşündürdüğü için suyun ve balığın da simgesidir.

Mavi düşüncelerimizi, duygularımızı uzaklara ve sonsuzluğa sürükler. Gökyüzünün rengi olan mavi kaçışın, bir türlü kaçış olan uykunun da rengidir. Bu renk bir yandan sadakatin, dinsel aşkın ve inancın rengiyse, öte yandan da vazgeçmenin rengidir. Beyaz gibi, olumsuz yananamları soğukluk ve serinliktir.

Rimbaud şiirlerinde diğer renklerin tonlarını vermezken mavinin beş tonunu veriyor: mavi, koyu mavi, yeşil mavi, soluk mavi, donuk mavi ve lâcivert. en sık kullanılanı mavi, diğerleri metin yüzeyinde bir tek kez gerçekleşmektedir. Mavi çoğunlukla, "deniz", "su", "gök", "gece", "göz" gibi geleneksel olarak mavi renkte algılanan nesnelere

²⁸ M.Brusatin, A.g.y.,s. 107.

²⁹ J.Itten, A.g.y., s.24.

³⁰ A.g.y.,s.88.

birleşerek göndergesel bir değer kazanır. Ad biçiminde “mavilik”, “mavilikler”, “yeşil-mavilikler” olarak kullanıldığında ise düzdeğişmeceli olarak deniz, su ve gökyüzüne gönderme yapmaktadır.

Sarhoş Gemi’de maviyi ve iki tonunu, koyu mavi ve yeşil maviyi buluyoruz. Şiirin adına uygun olarak mavi “deniz”in ve “yansımaları”nın, “meduzalar”ın, “su”yun ve “göğün” rengi olarak sunulmuştur.

Koştum, benek benek ışıkla sarılı teknem,
Çılgın teknem, ardımda yağız deniz atları;
Temmuz güneşinde sapır sapır dökülürken
Kızgın hunilere koyu mavi gök katları.

Derin denizlerin, uzak, yakın dalgaların mavisini, gökyüzünün kimi zaman göz kamaştırıcı beyazımsı mavisini, kimi zaman içe çeken koyu mavisini Rimbaud’nun kendinden kaçma, bulunduğu yerden uzaklaşma, macera tutkusunu dile getirmektedir. Bu şiirde mavi bir an için yazarın düş gücünü, düşüncelerini, duygularını, duyularını uzağa, sonsuzluğa sürükleyerek gözlerinin önünde yepyeni “mavi bir dünya açar”. Sarhoş Gemi’den bir yıl önce yazılan Güneş ve Ten adlı şiirde mavi tonlarını görmesek bile bu rengin “Okyanus”, “dalga”, “su”, “ırmak” gibi mavi renkle ifade edilen doğa öğeleri ile birleşerek gene uzak bir düş dünyasını izlediğini yarattığını görüyoruz. İlk Kudas Törenleri’nde ise şair iç mekânlara, “duvarlar”a, “çarşafklar”a, “örtüler”e mavi renk vererek genç insanların din, papaz baskısıyla duydukları sıkıntıyı dile getirmektedir. Bit Ayıklayan Ablalar (Les Chercheuses de poux)³¹ gibi şaşırtıcı bir başlık taşıyan bu şiirde mavi temizliğin, durgunluğun, düşlere dalmanın rengi olarak belirir.

Pencerenin önüne oturturlar çocuğu,
Mavi gök, maviliğin arıttığı çiçekler..

Rimbaud’nun tüm şiirleri ele alındığında mavinin çoğunlukla olumlu anlamlar oluşturacak bağlamlarda kullanıldığını saptıyoruz.

³¹ *Bit Ayıklayan Ablalar*; E.Alkan, A.g.y., s.232.

1.4.Kırmızı

Renkler içinde en çok yananlam alanı oluşturan kırmızıdır. Pek çok uygarlıkta rastlanan bu rengin kültürel değeri çok eskilere dayanır. Kimyasal boyalar bulunmadan önce büyük zorluklarla elde edilen, ve elde edildikten sonra da korunması çok zor bir renk olduğundan tarih boyunca çok değerli olmuştur. Kırmızının simgeselliği çoğu zaman kan ve ateşle bağdaştırılır. Gücün insanlığın kurtuluşunun göstergesi olduğu gibi donuk kan kırmızısı da pislğin, şiddetin, günahın simgesidir. Kırmızı günahkâr tenin, kan davalarının, Allah'a ya da insanlara isyan edenlerin rengidir. Öte yandan öfke, namus lekesi, ölüm de kırmızıyla ifade edilir. Hem ışıık, hem güçlü ve verimli soluktur. Karşıt çağrışımlarında ise şeytan kırmızısı yakan, yaralayan, yıkan cehennem ateşidir. Bu nedenle tehlikenin, yasağın, günahın ve erotizmin rengi olarak olumsuz çağrışımlar yaptırırken aşkın, çocukluğun, şenliğin rengi olarak olumlu çağrışımlar yaptırır. Kırmızı bir yüz, göz, alın ateşi çıkmış, hasta ya da öfkeli insanları düşündürür. Kızıl bir gökyüzü kötü ve tehlikeli bir havayı bildirir. Oysa Türk kültüründe güneşin kırmızı ışıklarla batması ertesi gün havanın iyi olacağıının habercisidir. Kızıl kırmızı hem ateşli ve kavgacı bir ruhun, hem de tukulu ve tensel aşkın simgesidir. Kırmızı kana bağlı olarak gaddar ve şeytansı bir savaşçıyı çağrıştırır. Zaten savaşçıların kırmızı giysileri de onların savaşçı kişiliklerinin göstergesidir. Devrimcilerin bayraklarının rengini kırmızı olarak seçmelerinin nedeni de bu olsa gerek. Hıristiyanlıkta koyu kırmızı Allah'a bağlılığı gösterir, onun için de kardinallerin kırmızı giysileri tinsel gücün simgesidir. Stendhal'in ünlü romanı **Kırmızı ve Siyah**'da bu iki renk, roman kahramanı Julien Sorel'in hem orduya katılarak yüksek dereceli bir subay olma, hem de ruhani sınıfın ileri gelenlerinden olma arzusunu ortaya koymaktadır.

Mavi gibi kırmızı da en koyu, şeytan kırmızısından meleklerin rengi olan toz pembeye dek açılarak, aradaki tonlarıyla cehennem hayatından, cennetin temiz masum göksel katına kadar uzanır. tinsel açıdan bakıldığında, kırmızı edilgen, mavi etkindir. Mavi her zaman soğuk, kırmızı her zaman sıcaktır. Mavinin her zaman içe, kırmızının dışa

yönelik bir gücü vardır.

Rimbaud'nun şiirlerinde kırmızı 32 kez yinelenmiştir. Sarhoş Gemi'de ilk kez "kızıl derililer" ad öbeğinde göndergesel değeri ile kullanıldığı için uzak ülkeleri, Amerika'yı düşündürüyor. "Arzu, buruk ve kızıl kabarır denizlerde" dizesinde ise kızıl cinsel çağrışımlar yaptırmaktadır.

Büründüm mor dumanlara, başı boş, derbeder.

Delip geçtim karşımdaki kızıl semaları;

Güvertemde cins şaire mahsus yiyecekler:

Güneş yosunları, mavilik meduzaları

Bu dizelerdeki kızıl semalar her an patlamaya hazır bir fırtınayı haber vermekten çok mor sislerle bağdaşarak gün batımını betimler gibi. Ayrıca mavilik meduzaları da sakin ve dinlendirici bir denizin özelliğini vurgulamakta.

Sesliler'de ise İ sesinin rengi olan kırmızı, çağrışımlarının karışıklığını iyice ortaya koymaktadır; "gülüşler" olumlu, "canım dudaklar" olumlu ve erotik bir anlam alanı yaratırken, "kan" birdenbire yarayı, ölümü çağrıştırarak güzel anların kısalığını anımsatıyor.

Şiirlerin tümüne baktığınızda kırmızının çok azının, beşinin göndergesel değeri olduğunu görüyoruz; "et", "çiçek", "cilt", ve "başlık"..Bunların dışındaki kullanımlarında hep çağrışımsal ve eğretilmeli: "kızarmış gözler" (Yedi Yaş Ozanları), "kızıl alın" (Bit Ayıklayan Ablalar) ateşli hastayı çağıştırıyor. Kırmızı bir yandan tehlikeyi haber veren gökyüzünün simgesiyse, "kırmızı köpükler" de (Güneş ve Ten) bu gökyüzünün sudaki yansıması. Öte yandan kırmızı fiil biçimiyle de kullanılıyor: "kızarmak", "kızıla kesmek" gibi. Rimbaud'nun şiirlerinde kırmızı çok seyrek olumlu anlamdadır. Güneş ve Ten'de "kızıl taçlı şafak" yeni başlayan bir günün habercisidir.

52 şiirin 14 ünde siyah kırmızı ile birlikte kullanılmış. Bu iki renk yanyana geldiğinde "şeytanca ve yenilmez bir tutkuyu ifade eder".³² Şair, asılmışların Balosu'nda yalnız iki rengi, siyahı ve kırmızıyı kullanmıştır. Siyah olumsuz bir biçimde "darağacı" ve nefret ettiği

³² J.Itten. A.g.y., s.85.

kilisenin “org”u ile yanyana geliyor. Koyu renkli “balıkçıl kuşu” ile darağacı arasında biçimsel açıdan benzerlik kurularak, ikisi de siyahla nitelenerek uğursuzluk vurgulanıyor. Kırmızı ise şiirde zaten “cehennem”i betimlediğinden, cehennemin iki ana rengi şiirin tüm izleğini belirliyor. Demirci³³ başlıklı görsel, anlatsal ve betimsel şiir, konusu açısından iki renkle anlatılmaya uygun; “toprak”, “kale burcu” ve “çekkiç”, bir başka deyişle yer, gök ve ikisinin arası siyahla, demir ocağının ateşi ise ateşle değil, demirci ustasının “kanayan kırmızı” başlığı ile anlatılmış, Ateşin üreticisi demirci ustası yerle gök, ateşle toprak arasında, siyahla kırmızının cehenneminde, yakıcı bir çevrede sunulurken, ortamın olumsuzluğunu gösteriliyor. Michel ile Christine³⁴ adlı şiirde de egemen renkler siyah ve kırmızı. Akşam üzeri koptu kopacak bir fırtınayı betimleyen bu şiirde “gökyüzü” ve “köpek”, “kara” ile birleştirilerek gelecek felâket haber veriliyor. Gerçekten de şair,

Kaçın! ova, çöller, girdi bak fırtınanın

Kırmızı bohçasına, kızıla kesti her yer!

Kırmızıya cilâlanmış göklerin ardında,

diyerek, bu kez doğadaki cehennem hazırlıklarını gözlemlerimizin önüne seriyor.

1.5.Yeşil

Renk kuramında yeşil kırmızının tamamlayıcısıdır. Yeşil beyaz ve maviden sonra suya verilen üçüncü renktir. Genel bir anlayış olmasa bile tuzlu su ile tatlı suyu birbirinden ayırır: denizler mavi, nehirler yeşildir. Günümüzde yeşil öncelikle olumlu çağrışımlar yaptırır: doğanın rengi olarak temizliği, sağlığı, tazeliği, verimi simgeler; bunun sonucu olarak da dönemimizde çevrecilerin rengidir. Baharda bitkilerin canlanmasını sağlayan özsuyun ve çoşkunun da rengidir. Buna bağlı olarak da 18 YY dan beri gençliği ve umudu simgeler. Yeşil inanç ve bilimin birleşmesini simgeleyerek ümidi ve erinci çağrıştırır. Öte yandan

³³ H.de Bouillane Lacoste, **Pages choisies, Rimbaud**, Hachette yay., Paris 1995, s.141

³⁴ *Michel ve Christine*, E.Alkan, **A.g.y.**, s.242.

bu renk Batı kültüründe geleneksel olarak uğursuzluğu simgeler. “Yeşil giymektense saklanmak gerekir”miş. Hakemlerin suçlunun kaderine karar verdikleri düellolar yeşillikler üzerinde ve içinde yapılmış. İşte belki de bu nedenle yeşil uzun zamandır kader, rastlantı ve tehlike ile birlikte görülmüş. Düzensiz, tehlikeli, değişken ve zararlı arzuların göstergesi olarak da rahatsız edici bir renk olmuş. Kumar masalarında yitirilen servetler, tükenen yaşamlar, haksız kazançlar da bu renge olumsuz anlamlar katmış; belki de bu nedenle inançsızlığın, ahlaksızlığın, sadakatsizliğin, şeytanın rengi olarak garip ve endişe verici olarak görülmüştür. Oysa müslümanlığın rengi olarak yukarıda sayılan bütün yananlamlarından arınmış ve olumlu çağrışımlar kazanmıştır.

Rimbaud’nun şiirlerinde yeşil 15 şiirde 26 kez kullanılmış, 8 inde “su”, “gece”, “ıhlamur”, “kır”, “gök”, “ova” ile yanyana gelerek doğanın göndergesel betimleyicisi olmuş. Ama bu doğa çoğu zaman ölümün, sıkıntının, mutsuzluğun yeşilinde.

Sarhoş Gemi’de “su” ve “gece”ye rengini veren yeşil, önce doğadaki gerçek rengi alıyor, sonra “gece”yi betimleyerek aynı doğanın gerçeklik özelliğini bozup, gerçeküstü bir görünüm yaratıyor

Yeşil geceyi gördüm, ıslıl ıslıl karları;
Beyaz öpüşler çıkar denizin gözlerine;
Uyanır çın çın öter fosforlar, mavi, sarı;
Görülmedik usareler geçer döne döne.

Mavi sarı fosforların öttüğü, beyaz öpüşlerin denizin gözlerine dokunduğu bu gerçeküstücü dörtlükte gecenin de yeşil oluşu şaşırtıcı değil. Her sese bir rengin verildiği Sesliler de Ü olan yeşil bu kez “çalkantılı denizler”in rengi olarak pek de olumlu çağrışımlar yapmıyor. Rimbaud’nun geleneksel olarak güzellik ilâhesi olarak kabul edilen Venüs ile alay ettiği şiirinde, [Sudan Doğmuş Venüs (Venus Anadyomene)]³⁵ “güzelliği köpekçe” olarak nitelenen “Kıçı yaralı Venüs” “yeşil çelik bir tabuttan çıkar gibi” gösterilerek, cesetle özdeşleştirilip kokuşmuşluğu, edepsizliği, suçluluğu ve sadakatsizliği

³⁵ *Sudan Doğmuş Venüs*, E.Alkan, A.g.y.,s.203.

vurgulanmak istenmiştir. Yeşil Meyhanede (Au Cabaret Vert)³⁶ adlı şiirde üç kez vurgulanan yeşil, “meyhane” ve “masa”nın rengidir. Kahraman burada keyifle karnını doyurmakta, meyhanenin sıcak havasıyla, kadınların rahat davranışlarıyla da büyük bir rehavet içindedir. Ama anlatılan yer çok basit, hatta bayağı bir yerdir. Kuytuda Uyuyan Asker’de (Le Dormeur du Val)³⁷ bir su kıyısında vurulmuş bir asker anlatılmaktadır. bu şiirdeki diğer iki renk, mavi ve kırmızı yeşili hem renk, hem çağrıştırmaya boyutunda tamamlamaktadır. “Uyuyor. Sağ yanında iki kızıl delik var.” dizesi, ölümü; “yeşil yatak” ölümün gerçekleştiği yerin uğursuzluğunu anlatıyor. Serinliğin rengi olan mavi ise göndergesel olarak verilmiş olmasına karşın ölüm ve yaşam arasındaki çelişkiyi ortaya koyuyor, sonsuzluğu vurguluyor.

Genç bir asker, ağzı açık, başı çıplak, dalgın,
Boynunun serin, mavi tereotuna salmış,
Işığın yağdığı yeşil yatağında, solgun,
Otlarda, bulutun altında uyuyup kalmış.

Bir yanda mavi ile umut veren, barış getiren doğa, öte yanda, düelloların, savaşların üzerinde yapıldığı yeşil alanlar; yeşilin tehlikeyi çağrıştırmaya özelliği “iki kızıl delik” düzdeğişmecesini ile pekiştiriliyor. Savaşın dehşetinin anlatıldığı Kötülük (Le Mal)³⁸ adlı şiirde kırmızı, koyu parlak kırmızı ve yeşil ölüme neden olan silahların kustuğu ateşin rengi olarak veriliyor. Siyah eskimiş bir başlık giyen, her an ölüm tehlikesiyle yaşayan ümitsiz insanın simgesi ise, mavi sonsuzluğu, ve içine çeken boşluğu ile ölüm ve savaş karşısında insanın çaresizliğinin göstergesi olarak anlamlandırılabilir.

Kırmızı ve yeşil uyumu din ve dini ayinlerle acımasızca alay edilen İlk Kudas Törenleri’nde de vurgulanıyor³⁹; “Kırmızı alınları yıkıyor yeşil gökler”. İnancı ve barışı simgeleyen gök genelde mavi ve tonları ile renklendirilir. Oysa buradaki gök, “yeşil gece” gibi, gerçeküstü bir

³⁶ *Yeşil Meyhanede* E.Alkan, **A.g.y.**, s. 214.

³⁷ *Kuytuda Uyuyan Asker*, E.Alkan, **A.g.y.**, s.215.

³⁸ *Le Mal*, L.Perfezou, *Poesies, Rimbaud*, Bordas yay., Paris, 1989, s.32.

³⁹ *İlk Kudas Törenleri*, E.Alkan, **A.g.y.**, s.222.

özellik kazanarak endişe ve inançsızlığı çağrıştırıyor ve bilinçsiz bir heyecandan “alınları” kızaran gençleri yeşil bir ışıkla aydınlatarak tehlikeli arzuların dıştan görünümünü sağlıyor. Sevimsiz, mutsuz çocukluğun anlatıldığı Utanç (Honte)⁴⁰ adlı şiirde “Bohçaya benzer kelle” beyaz ve yeşildir.. Argo bir kullanım olan, “kelle” ile birleşen renklerin olumsuz çağrışım yapması doğaldır. Beyaz kefenin, yeşil suçluluğun ve kötü kaderin rengi olarak, bu başı taşımış olan insanın pek de olumlu nitelikleri olmadığını gösteriyor.

Sonuçta Rimbaud’nun şiirinde yeşilin şanssızlığın, bayağı mekânların, doğanın rengi olduğu zaman bile ölümün, çaresizliğin rengi olduğunu görüyoruz.

1.6.Sarı

Mavi gölgenin rengiyse, sarı aydınlığın rengidir. Doğanın bahardaki ışıltılı yapısı beyaza en yakın olan sarı ile verilir. Aristo’ya göre ateşin, güneşin rengi olan sarı, olgun başaklarla özdeşleştirilerek bolluğu, verimliliği, altın ile yakınlığıyla zenginliği simgeler. Buna bağlı olarak neşenin ve gücün temsilcisidir. Renklerin en aydınlığı, en parlağı olmasıyla da zekâ ve bilimin rengidir. Mavi, kırmızı ve sarı uyumu canlı ve neşeli ortamlara hayat verir.

Bu olumlu çağrışımlarının yanında olumsuz anlamlandırmaları da vardır. Yeşil ile özdeşleştirildiğinde aşırılığın, kıyafet değiştirerek aldatmanın rengidir. “Bozulmuş bir gerçeklik, hastalıklı bir gerçekliktir, bir başka deyişle yalandır. Parlaklığını yitirmiş bir sarı, ihaneti, sahtekarlığı, kuşkuyu, güvensizliği, suçu, hatayı ifade eder”.⁴¹ Bu nedenle olsa gerek, hainlerin, nankörlerin, kalpazanların, aldatılan kocaların, uygunsuzluğun rengi olarak sakınımla yorumlanır. Düşüşün, acının, hastalığın, sonbaharın rengi olarak da hüznü gösterir.

Sarhoş Gemi’de mavi ile birlikte “çın çın öten fosforların” ve “garip çiçekler”in rengi olarak acayip, anlaşılmaz bir evrenin rengidir. Bu da anlatıcının kurduğu gerçeklikten uzak düş dünyasının pek tekin

⁴⁰ *Utanç* E.Alkan, **A.g.y.**, s.222.

⁴¹ J.Itten, **A.g.y.**, s.85.

olmadığını gösteriyor. Sesliler şiirinde ise sarıya hiç yer yok. Rimbaud'nun şiirlerinde 9 kez kullanılan sarı genellikle geçmişin hüznü ortamlarını, günün son saatlerini, sonbaharı çağrıştırıyor. Dolap⁴² adlı şiirde bu renk “sararmış dantelalar, “madalyon ve perçemler”le birleşerek eskimişliğe, yıpranmışlığa ve geçmişe gönderme yapıyor. Michel ve Christine'deki ⁴³“sarı orman” ise üzerinde fırtınanın patlamaya hazır olduğu bir sonbahar ormanının tedirginliğini anlatıyor. Anı (Memoire) ⁴⁴başlıklı şiirde Rimbaud renk tercihini açıkça ortaya koyuyor: “Dost mavi, ya da hüznü veren sarı gel dese”. Sarının hüznü ve uğursuzluğu çağrıştırması Kargalar (Corbeaux)⁴⁵ şiirinde oluşturulan kış başlangıcının yası, çorak, soğuk doğasında “sararmış nehir”le iyice belirginleşiyor. Görüldüğü gibi Rimbaud için sarı en kötü çağrışımları yaptırmasa bile hiç bir olumlu yoruma olanak vermiyor.

1.7. Mor

Kırmızı ile mavinin karışımı olan bu renk, Rimbaud'nun şiirlerinde 8 kez kullanılmıştır. Değişik tonları nedeniyle adlandırılması bile kesin olmayan bu renk yerine çoğunlukla mavi ya da kırmızı kullanılmıştır. Morun olumlu çağrışımları pek azdır. Allah'a inanç, düşüncede egemenlik, bağımsızlık ve soyluluk mor ile ifade edilir. Sarının tamamlayıcısı olan bu renk, sarının tersine bilinçsizliğin, gizemin rengi olarak kimi zaman tehditkâr, kimi zaman dosttur. Siyah ile benzer çağrışımlar yaparak ayrılığı, ölümü, dulluğu simgeler.

Sarhoş Gemide mor “pıhtı” ve “sis”in rengi olarak hep kırmızının yanında yer alarak neredeyse tamamlayıcı bir renk olarak beliriyor. Ancak bu tamamlayıcılık kırmızının giderek koyulaşıp siyaha dönmesiyle günün sona ermesini, karanlığa hazırlığı da gösteriyor.

Güneşi gördüm alçakta, kanlı bir âyinde;

⁴² *Dolap*, E.Alkan, A.g.y.,s.217.

⁴³ *Michel ve Christine*,A.g.y., s. 242.

⁴⁴ *Anı*,A.g.y., s.248.

⁴⁵ *Les Corbeaux*, H.de Bouillane Lacoste, A.g.y., s.34.

Sermiş parıltısını uzun, mor pıhtılara,
Eski bir dram oynuyor gibiydi, enginde,
Ürperip uzaklaşan dalgalar, sıra sıra.

Bu dörtlükte de görüldüğü gibi, mor kirli, artık kanın rengi “pıhtı” “dram” ve “ürperme” sözcükleri birleşerek bitişi, ayrılığı karanlığı, endişeyi çağrıştıran bir anlam alanı oluşturuyor.

Sesliler şiirinde, Yunan alfabesinin son sesi olan O nun rengi mavi, şiirin de son dizesinde mora dönüşüp gözlerin ışığı olarak şiirin de sonunu belirliyor. Burada belki mora çalan bir göz rengi, belki bakışların gizemi düşündürülmek istenmiştir. Burada mor göndergesel anlamıyla da çağrışımsal anlamıyla da kullanılmış olsa olumsuz yananamlar yaratmıyor.

Sen Ey OMEGA, o mor ışığı Gözlerinin!

Mavi mor arkadaşlığı, Rimbaud'nun mutsuz yıllar geçirdiği için inanmadığı, beğenmediği, hatta kaçtığı aile yaşamının acımasız eleştirisini yaptığı Genç Çift (Jeune Menage)⁴⁶ şiirinde iyice ortaya çıkmaktadır; “koyu ve donuk mavi gök”, “cinlerin çenesini arttıran mor çiçekler”, “camların alaca mavisi”. Bu şiirde maviyi betimleyen “donuk” durgunluğu, edilgenliği, “alaca” diğer renklerle karışmışlığı, belirsizliği vurguladığı için bu mavilerin kutsal, umut veren gökyüzünü çağrıştırmadığını, morun da ancak çenebaz cinlerin çiçeklerinin rengi olarak sevimsiz bir aile ortamı yarattığını söyleyebiliriz.

1.8.Pembe

Kırmızının en açık tonu olduğu için genelde bağımsız bir renk olarak ele alınmaz. Ancak renklerin yananlam skalasında kız bebeklerin, cennetin, meleklerin, genç kızların rengi olarak masumiyeti, temizliği

gösterir. Örneğin Yıldız Pembeyi Ağladı (L'etoile a pleure rose)⁴⁷ başlıklı dörtlük bu rengin olumlu yananamlarını ortaya koymaktadır.

Yıldız pembeyi ağladı kulaklarına,

⁴⁶ *Genç Çift*, E.Alkan, A.g.y., s.250.

⁴⁷ *Yıldız Pembeyi Ağladı*, E.Alkan, A.g.y., s.234.

Sonsuz beyazı sardı ensenden kalçana dek;
Deniz kızılı ördü memeneilmekilmek,
Ve insan karayı kanadı anaç bağrına.

Görüldüğü gibi Rimbaud her dizede bir renk kullanmış: pembe, beyaz, kızıl ve kara. Özne durumundaki Yıldız Hıristiyanlıkta umudun ve inancın simgesidir. Cennetin ve meleklerin rengi pembe ağlamanın sesi olarak hüznü çağrıştırırsa bile çok olumsuz bir yananlam oluşturmuyor. Aynı özne Yıldız, ikinci dizede temizlik, masumiyet, “sonsuz”luk çağrışımlarını yapan beyazla “anaç” bir kadın bedenini örtüyor. İkinci özne, Deniz sonsuzluğu, özgürlüğü, uzak ülkeleri çağrıştırır gibi. Rimbaud’nun hemen tüm şiirlerinde deniz kızıyla birleştiğinde gün batımının renklerini yansıtır, karanlığa hazırlanır. Yıldız ve deniz, doğanın olumlu öğeleri olarak ikisi de, biri yeryüzünde diğeri gökyüzünde sonsuzluğu çağrıştırır. Cansız iki öznenen sonra dördüncü dizenin öznesi insan, yerle gök, yıldızla denizin arasına girerek siyahlık saçıyor. Ancak genellikle “ağlama” sebebi olan ve “ağlama”nın daha güçlü ve acılı bir biçimi olan, “kanama” sözcüğü yarayı, ölümü mutsuzluğu, matemini çağrıştırdığı için siyahın olumsuz yananlam alanını açıyor.

Tablo 1:

<u>Pembe ve beyaz</u>	kt	<u>siyah</u>	kt	<u>kırmızı</u>
olumlu		olumsuz		olumlu+olumsuz

Bu durumda cennetin ve inancın simgesi yıldız pembe ve beyazı vererek olumlu, özgürlüğün, sonsuzluğun simgesi olarak deniz olumlu, kırmızıyı örerek de olumsuz iki yananlam alanı, ve insan siyahı saçarak olumsuz bir anlam alanı açıyor.

Tablo 2:

<u>Pembe+beyaz</u>	kt	<u>siyah</u>	kt	<u>kırmızı</u>
yıldız		insan		deniz

İnancın, özgürlüğün, mutluluğun mümkün olduğu bu evrende insan mutsuzluğuyla, umutsuzluğuyla yeri göğü karartabiliyor.

Tablo 3:

<u>/Gök</u>	kt	<u>“insan”</u>	kt	<u>/Yer/</u>
olumlu		olumsuz		olumlu+olumsuz

Üstüste oturtulabilecek bu üç karşıtlık tablosunu incelediğimizde ölümlü insanın sonsuzluğun simgesi olan bu iki doğa ögesi arasında ne denli yalnız, ne denli mutsuz ve karamsar olduğunu görmek olası.

Pembenin olumsuz yananamlarını da unutmamak gerekir; özellikle çiğ et rengi ile özdeşleştirildiği için kabalığın, adiliğin, cinselliğin ve kötü zevkin göstergesidir. Bu nedenle pembe Rimbaud şiirlerinde “kan”ın, “göbeğin”, Çiğ “etin” rengi olduğu zaman pek de olumlu çağrışımlar yapmaz.

1.9.Kahverengi

Kirli ve karışık bir koyu kırmızı olan bu renk, birleşimi gibi dengesizliği, eskiliği, belirsizliği gösterir. Ağaç rengi olarak tahta mobilyalarla dşşeli hem sıcak, insanı saran uzamları, hem de loş, hüzünlü, eskimiş uzamları simgeler. Kahverenginin en güçlü yananamları çok eskiye gitmeyen yaşanmış bir geçmiş zaman ve anıdır. Bu rengin bir özelliği de yaşanan gerçek zaman ile anlaşılmış gerçekliği birbirinden ayırmasıdır.

Sarhoş Gemi’de kahverengi bir kez bataklıklarla kaplı, tehlikeli koyuları betimlemek için kullanılmış. Rimbaud’nun diğer şiirlerinde yalnız beş kez kullanılan bu renk “salon”, “yemek odası” büro rengi olarak sevimsiz, tozlu iç uzamları vurguluyor. Ozanın çok ünlü Oturanlar (Les Assis)⁴⁸ şiirinde kahverengi siyah ve yeşille birlikte kullanılmıştır: siyah düzdeğişmeceli olarak “çehre” ve “iskelet”le, yeşil de sigaradan “sararmış parmaklar” ve parmaklarıyla eski masalar

⁴⁸ Les Assis, H.de Bouillane Lacoste, A.g.y., s.35.

üzerinde sıkıntıdan piyano çalar gibi yapan yaşlı memur “piyanistler”le birlikte kullanılmış. Görüldüğü gibi iki rengin de olumlu yananamları yok. Oturanlar adlı bu şiirde, Rimbaud büroların karanlığında çalışan zavallı, fakir, silik memurları sert ve alaycı bir dille eleştirmektedir. Durmadan yolculuk eden, bir yere bağlanmaktan kaçınan, hep özgürlük peşinde koşan Rimbaud’nun bu şiirde dış dünya ile hiç bir bağlantısı olmayan bu insanları küçümsediğini görüyoruz. Bu bağlamda mavi yolculuğun, özgürlüğün sonsuzluğun rengiyse, kahverengi de yerine çakılmışlığın, bağımlılığın, sınırlı ve ölçülü bir dünyanın simgesidir.

1.10.Gri

Gri, renk olarak kabul edilmeyen iki kitle, ne siyah ne de beyaz (ya da hem siyah, hem beyaz) olarak içinde tüm renkleri barındırır.⁴⁹ Bu nedenle de tüm ışık oyunlarını yansıtmayı sağlayan zengin bir renktir. Ancak gri birlikte bulunduğu renklere göre aydınlığı, durgunluğu, solgunluğu, hatta zaman zaman renksizliği simgeler. Çimentonun, metalin rengi olarak günümüzde doğallığını yitirmiş kentlerin ve kent yaşamının da simgesidir. Rimbaud’nun en az 4 kez kullandığı gri yağlı “boyun”la birleşerek kirliliği (Sudan Doğmuş Venüs),⁵⁰ “sessizlik”le birleşerek “genç çoşkuları” boğan suskunluğu, durgunluğu (İlk Kudas Törenleri),⁵¹ Anı adlı şiirde ise⁵² “gökyüzü”nün sıcak, renksiz, boğucu baskısını ve “suların” “yansımaz”, soluk, iç kapayıcı görünümünü gözler önüne seriyor. Bu bağlamda gri de kahverengi, pembe, mor gibi düşük sıklıkta ama olumsuz çağrışımları ile kullanılıyor. Görüldüğü gibi Rimbaud gibi yerinde duramayan, durgunluğu bir yaşam biçimi olarak kabul etmeyen, gözlemci bir ozanın griyi pek az kullanması kolaylıkla anlaşılıyor.

2.SONUÇ

⁴⁹ M.Brusatin, *Histoire des couleurs*,A.g.y., s.9.

⁵⁰ *Sudan Doğmuş Venüs*, E.Alkan, A.g.y., s. 203.

⁵¹ *İlk Kudas Törenleri*,A.g.y.,s.228.

⁵² *Anı*,A.g.y.,s.248.

Çalışmamızın başında herkesin dünyaya bakarken bir rengi benimsediğini ve çevresini bu rengin egemen olduğu bir gözlemlikle gördüğünü söylemiştik. Rimbaud'nun dünyaya bakarken, dünyayı sözcükleriyle, imgeleriyle yeniden yaratırken benimsediği renk tüm gençliğine, umuduna, macera tutkusuna karşın siyah olarak görünüyor. Tüm renkleri içine çeken, emen, içinde barındıran bu renk Empedocles'in dediği gibi kaosu, karmaşanın, düzensizliğin rengiyse, şairin de kaosu ve yaratıcı gücünün kaynağını oluşturuyor. Hep olumsuz çağrışımlar ile kullanılan bu renk şairin itici gücünün rengi olarak yerle gök arasında doğanın ve insanın rengi olarak gerçekleşiyor.. Siyahın karşıtı olan, tüm renkleri yansıtan beyaz olumlu çağrışımları ile şairin içindeki kaosu, bastırılmaz gibi görünen çöşkülleri dizginlemek, sakinleştirmek ister gibi. Ancak Rimbaud'nun şiirlerinde beyaz bu işlevinde az da olsa siyahtan etkilenmiş, biraz kirlenmiş ve seyrek de olsa olumsuz çağrışımlar yapmıştır. Kahramanlar (ya da şair) sanki ikiye bölünmüş gibidir. Bir yanda simsiyah, karmaşık, patlamaya hazır, düzene gereksinim duyan bir iç dünya, öte yanda temiz, masum olma arzusu ve çaresizlik. İşte bu iki egemen rengin arasında diğer renkler dalgalanmakta, kahramanların (ya da şairin) olumlu, olumsuz yönlerini saklamakta ve sergilemektedir. Beyazdan sonra en çok kullanılan renk mavidir. Yolculuğu, özgürlüğü, sonsuzluğu, düşleri simgeleyen mavi, siyahın ehlileştirilmiş, uysallaştırılmış rengi gibi görünüyor. Bu renk deniz ile yanyana geldiğinde neredeyse hiçbir olumsuz çağrışım yapmayarak Rimbaud'nun hiç olmazsa yolculukta ve yolculuk düşlerinde biraz olsun huzur bulduğunu gösteriyor. Ama mavi, gök ile birleştiğinde çoğunlukla olumsuz çağrışımları ile boşluğun, uyumsuzluğun, çelişkinin ve çaresizliğin rengi olarak tüm iç huzurunu siliyor. Rimbaud'nun şiirlerinde önemli yer tutan kırmızı da hastalığı, savaşı, ölümü, gün batımını, ateşli tensel çöşkülleri çağrıştırmasıyla mavinin getirdiği umudun bütünüyle duyumsanmasına engel oluyor. Pek çok olumlu yananlamı da olan kırmızının yalnız olumsuz çağrışımları ile kullanılması, olumlu çağrışımlarının dışlanması yaratıcı gençlik

yıllarında ozanın tüm coşkusuna karşın, pek de neşeli ve mutlu olmadığını ortaya koyuyor. Rimbaud için her zaman kaderin, savaşın, ölümün rengi olan yeşil, olumsuz çağrışımları ile çocukluğunun mutsuz anılarının da rengi; yeşil/mavi karşıtlığı siyah/beyaz gibi. Rimbaud'daki derin ikilemi bir kez daha gösteriyor. Bir yanda baskı altındaki mutsuz çocukluk ve öğrencilik yılları, öte yandan özgürlükle, başkaldırıyla sarhoş olduğu gençlik yılları.

Sarı, mor, pembe, kahverengi ve gri toplam 24 kez yinelenerek, olumsuz yananlarıyla ozanın renk skalasında önemli bir yer tutuyorlar. En az kullanılan, renksizliğin rengi olan gri, soluk, tekdüze ve suskun bir kitle olarak, hem diğer renklerin varlığını vurguluyor, hem de sakinlik, durgunluk gibi kavramların varlığını ortaya koyarak Rimbaud'da olmayan bu özellikleri çağrıştırıyor.

Görüldüğü gibi yazarın büyük bir özenle, seçip kullandığı renkler çok da kullanılsalar, az da kullanılsalar, canlı da, parlak da, soluk da olsalar birlikte buldukları sözcüklerle anlam kazanıyorlar. Kırmızı, sarı ve yeşil gibi sık kullanılan renklerin daha çok olumsuz yananlam çağrıştırması, Rimbaud'nun coşku dolu şiirlerindeki kederli, hüznü, her an dağılmaya hazır, maviyle renklendirilen düş dünyasını dolaylı olarak vermektedir. Siyahın dışındaki renklerin bu rengin egemenliğinden kurtulamayarak Rimbaud'nun şiirlerinde beklenmedik yananlam alanları oluşturup, özellikle siyahın çağrıştırdığı anlam alanlarını tamamladığını, desteklediğini görüyoruz.